

Dienstorder MOW/MIN/2023/02

Aan alle personeelsleden van het
beleidsdomein Mobiliteit en Openbare
Werken

Afdeling Algemene Technische
Ondersteuning Contactpersoon: Vincent
Toch
Koning Albert II-laan 20 – 1000 Brussel
M 0491 92 92 61
vincent.toch@mow.vlaanderen.be

Betreft: Dienstorder bijzondere bestekposten

Trefwoorden: Dienstorder – overheidsopdrachten – globale prijs – forfaitaire hoeveelheid – vermoedelijke hoeveelheid – voorbehouden som – geraamde som – aanpasbare som

1. Inleiding

Conform artikel 9, eerste lid van de wet overheidsopdrachten van 17 juni 2016 worden overheidsopdrachten gegund op forfaitaire basis. Dit principe impliceert dat er op het moment van de indiening van de offertes afdoende duidelijkheid moet zijn over de financiële impact van elke offerte. Dit laat de aanbestedende overheid niet alleen toe de budgettaire inpasbaarheid van de opdracht in te schatten, maar is ook een waarborg voor de gelijkheid der inschrijvers aangezien een forfaitaire prijszetting toelaat de offertes op vlak van de prijs op een correcte manier met elkaar te vergelijken.

Het principe van de forfaitaire prijs kan op meerdere manieren worden vertaald in de samenvattende opmeting of inventaris. Ter zake onderscheidt men een post tegen globale prijs (GP), een post met een forfaitaire hoeveelheid (FH) en een post met een vermoedelijke hoeveelheid (VH). Deze posten worden besproken in het eerste deel van deze dienstorder.

Posten tegen terugbetaling (ook werkelijke uitgaven genoemd) vormen een uitzondering op het principe van de forfaitaire prijs. Bij dergelijke posten (zoals de zogenaamde “regie”-posten) wordt de opdrachtnemer vergoed voor de werkelijk geleverde prestaties en wordt tussen de opdrachtnemer en de aanbestedende overheid de te hanteren prijs afgesproken. Gegeven dat de prijs voor dergelijke posten bilateraal tussen de partijen wordt bepaald, en aldus niet aan voorafgaande mededinging wordt onderworpen, mag dit type van bestekposten slechts in uitzonderlijke gevallen worden gehanteerd. Binnen MOW wordt van posten tegen terugbetaling gebruik gemaakt via de zogenaamde “som”-posten (VS, GS en AS) die in het tweede deel van deze dienstorder worden besproken.

Het dienstorder is toepasselijk op alle soorten opdrachten (werken, leveringen en diensten), alsook op raamovereenkomsten en individuele bestellingen.

2. Posten met forfaitaire prijszetting

2.1 Post tegen globale prijs (GP):

Dergelijke post kan worden gebruikt voor een prestatie waarvoor de aanbestedende overheid een vaste prijs wenst te bekomen en waarvoor de benodigde hoeveelheden niet op voorhand kunnen worden bepaald of ingeschat. Het gebruik van een GP-post is enkel te overwegen als de uit te voeren prestaties gedetailleerd en welomschreven kunnen worden, en ervan uit kan gegaan worden dat de inhoud van de prestaties en hun hoeveelheden niet zal variëren.

⇒ Bijvoorbeeld: een post met een globale prijs voor de opmaak van het as-built dossier (cataloguspost 0212.30001 uit het SB250 en cataloguspost 3602.00001 uit het SB260).

Het forfaitair principe komt bij dergelijke post tot uiting doordat deze post bij uitvoering van de prestatie volledig zal moeten worden betaald en dit ongeacht het volume en de omvang van de prestaties die de opdrachtnemer heeft moeten leveren om de post uit te voeren. Heeft de opdrachtnemer zijn prestaties voor deze post initieel te laag ingeschat dan draagt hij het risico hiervan aangezien zijn vergoeding niet zal stijgen. Heeft de opdrachtnemer zijn prestaties te hoog ingeschat dan komt dit hem ten goede en zal de aanbestedende overheid nog steeds de volledige vergoeding moeten betalen.

Let wel, bovenstaand principe dient te worden genuanceerd:

- een GP-post impliceert dat de prestaties die via deze post zullen worden betaald, voldoende precies in de opdrachtdocumenten worden beschreven. Via een goede omschrijving kan worden vermeden dat de opdrachtnemer zijn prestaties voor de bewuste post minimaal invult. Bijvoorbeeld voor wat betreft het as-built dossier moet worden aangegeven of afgedrukte plannen met handmatige aantekeningen volstaan dan wel of er een volledig nieuwe set van autocad tekeningen moet worden opgemaakt. De voorwaarden waaraan het as-built dossier moet voldoen, zijn voor wat betreft het SB260 opgenomen in hoofdstuk 36 van de technische bepalingen.
- indien de opdrachtnemer wel degelijk een goede inschatting van de post heeft gemaakt maar de prestaties door onvoorzienbare omstandigheden sterk gewijzigd (gestegen) zijn, kan hij desnoods wel een schadeclaim indienen op grond van de artikelen 38/8 en volgende KB AUR 2017.
- in het geval dat er in een individuele bestelling binnen een raamovereenkomst een GP-post wordt afgenomen, dient deze GP-post steeds volledig en integraal te worden afgenomen zoals ze in de raamovereenkomst is voorzien. De GP-post kan in verschillende bestellingen wel steeds telkens opnieuw, maar dus alleen in zijn geheel worden besteld. Om de nodige flexibiliteit te bewaren is het daarom aan te raden om bij raamovereenkomsten gebruik te

maken van VH-posten i.p.v. GP- of FH-posten.

- op een GP-post kan wel een contractwijziging worden doorgevoerd. Indien tijdens de uitvoering met name zou blijken dat de post niet volledig zal worden uitgevoerd, kan de post en de bijhorende vergoeding via een wijzigingsbevel worden aangepast. Als tijdens of na de uitvoering van de opdracht evenwel blijkt dat de GP-post in zijn geheel niet werd uitgevoerd en niet meer zal worden uitgevoerd volstaat het om meteen de betreffende GP-post in de eindverrekening op nul te plaatsen, zo kan de stap van de opdrachtwijziging en de verrekening overgeslagen worden.¹ Dit zorgt met andere woorden enerzijds voor een administratieve vereenvoudiging voor de aanbestedende diensten en de opdrachtnemer en anderzijds voor een versnelling van het proces van de afsluiting van een opdracht. Niet-uitgevoerde GP-posten komen alsdan niet voor betaling in aanmerking.
- Als tijdens de uitvoering blijkt dat een tot nul herleide GP-post alsnog dient te worden uitgevoerd kan deze steeds terug via een opdrachtwijziging in de opmeting of inventaris als een nieuwe OP-post worden ingevoegd. In dat geval dient de oorspronkelijke prestatieomschrijving zoals in het bestek en oorspronkelijke inventaris/opmeting bepaald en dezelfde offerteprijs van de opdrachtnemer ongewijzigd gehandhaafd te blijven.

2.2 Post met een forfaitaire hoeveelheid (FH):

Dergelijke post kan worden gebruikt voor een prestatie waarvoor de aanbestedende overheid een vaste prijs wenst te bekomen en waarvoor de uit te voeren hoeveelheden nauwkeurig op voorhand kunnen worden bepaald.

- ⇒ Bijvoorbeeld: bij de bouw van een woning moeten voor de afvoer van het hemelwater exact drie controleputten worden gebouwd. Hiertoe zou de aanbestedende overheid een post “controleputten” kunnen voorzien met een forfaitaire hoeveelheid van drie.

Net zoals een GP-post, moet een FH-post worden uitgevoerd tegen de op voorhand afgesproken totaalprijs ongeacht de effectief geleverde prestaties. Lagere hoeveelheden komen de opdrachtnemer ten goede zonder dat de aanbestedende overheid aanspraak kan maken op een ristorno. Hogere hoeveelheden komen ten laste van de opdrachtnemer zonder dat hij aanspraak kan maken op een bijkomende vergoeding.

Om de opdrachtnemer tegen dergelijke fouten te beschermen, wordt een inschrijver op grond van artikel 79 KB Plaatsing 2017 de mogelijkheid geboden om de fouten die hij in de samenvattende opmeting ontdekt via een afzonderlijke nota aan te geven in zijn offerte. Voor wat betreft de rangschikking, zullen de terecht bevonden vermeerderingen worden doorgevoerd naar alle offertes, maar zullen verminderingen enkel ten goede komen van degene die de vermindering heeft gesignaleerd.

¹ De juridische redenering hierachter is dat artikel 12 Overheidsopdrachtenwet 2016 bepaalt dat betalingen slechts mogelijk zijn voor verstrekte en aanvaarde diensten. Aangezien de prestaties die onder de desbetreffende posten vallen in hun geheel niet uitgevoerd werden, komen ze bijgevolg in geen geval voor betaling in aanmerking. De opdrachtnemer kan met andere woorden niet eisen dat hij bij gebrek aan een opdrachtwijziging en verrekening waarbij de hoeveelheden van de desbetreffende posten op 0 geplaatst worden toch betaald moet worden voor de voorziene posten.

Let wel, bovenstaand principe dient te worden genuanceerd:

- net zoals bij een GP-post, kan ook bij een FH-post de vergoeding die voor de prestatie wordt betaald, worden aangepast ten gevolge van een schadeclaim dan wel ten gevolge van een opdrachtwijziging. Indien een FH-post in zijn geheel niet werd uitgevoerd en niet meer zal worden uitgevoerd volstaat het om net als bij een GP-post meteen de betreffende FH-post in de eindverrekening zonder formele opdrachtwijziging op nul te plaatsen. De niet-uitgevoerde FH-post komt dan ook niet voor betaling in aanmerking.

Als tijdens de uitvoering blijkt dat een tot nul herleide FH-post alsnog dient te worden uitgevoerd kan deze steeds terug via een opdrachtwijziging in de opmeting of inventaris als een nieuwe OP-post worden ingevoegd. Deze nieuwe post dient de oorspronkelijke prestatieomschrijving zoals in het bestek en oorspronkelijke inventaris/opmeting is bepaald te behouden, waarbij dezelfde offerteprijs van de opdrachtnemer gehandhaafd blijft. In geval de hoeveelheden worden gewijzigd dient de eenheidsprijs te worden heronderhandeld met de opdrachtnemer.

- indien de wetgeving uit het KB Plaatsing 2017 strikt wordt gelezen, moet worden vastgesteld dat de termen FH en GP uitdrukkelijk met elkaar gelinkt zijn. De ene term drukt de hoeveelheid uit (FH) en de andere term de vergoeding (GP). Anders gezegd, indien men de hoeveelheden nauwkeurig (forfaitair) kan bepalen, kan men van de inschrijvers een vaste (globale) prijs eisen. Binnen MOW worden de termen FH en GP echter uit elkaar gehaald en wordt GP gebruikt voor prestaties waarvoor geen hoeveelheden kunnen worden bepaald, terwijl FH dan weer wordt gebruikt voor prestaties waarvoor de hoeveelheden nauwkeurig kunnen worden bepaald.
- conform de diverse standaardbestekken en modelbestekken, mag een inschrijver de correcties niet in de samenvattende opmeting of inventaris zelf aanbrengen maar in een afzonderlijke nota. Achterliggend idee hierbij is dat we ook een prijszetting moeten krijgen voor de oorspronkelijke hoeveelheid, zodat we nog steeds over een correcte eenheidsprijs beschikken indien de verbetering niet wordt aanvaard.
- in het geval dat er in een individuele bestelling binnen een raamovereenkomst een FH-post wordt afgenomen, dient deze FH-post steeds volledig en integraal te worden afgenomen zoals ze in de raamovereenkomst is voorzien., De FH-post kan in verschillende bestellingen wel steeds telkens opnieuw, maar dus alleen in zijn geheel worden besteld. Per bestelling gedeeltelijk afnemen van een FH-post is dus niet toegestaan. Om de nodige flexibiliteit te bewaren is het daarom aan te raden om bij raamovereenkomsten gebruik te maken van VH-posten i.p.v. GP- of FH-posten.

2.3 Post met een vermoedelijke hoeveelheid (VH):

Dergelijke post is, zeker bij opdrachten voor werken, het meest courant gebruikte type van prijsbepaling aangezien bij heel wat prestaties de uit te voeren hoeveelheden niet precies op voorhand kunnen worden bepaald, maar enkel kunnen worden geraamd.

- Bijvoorbeeld: een post met een vermoedelijke hoeveelheid uitgedrukt in m³ voor het aanbrengen van een steenslagfundering met niet-continue korrelverdeling en met een dikte van 25 cm (cataloguspost 0504.02025 uit het SB250).

Bij een VH post vertaalt het forfaitair prijskarakter zich in het idee dat de inschrijvers een vaste prijs per eenheid (een eenheidsprijs) moeten opgeven. Bij dergelijke post ligt het risico ten gevolge van fluctuaties van de hoeveelheden niet bij de opdrachtnemer maar bij de aanbestedende overheid. De opdrachtnemer zal immers niet worden betaald op basis van de voorziene hoeveelheden, maar op basis van de hoeveelheden die effectief worden gepresteerd.

Hoewel de opdrachtnemer geen risico loopt ten gevolge van een stijging van de werkelijk uitgevoerde hoeveelheden, is een inschrijver toch gerechtigd om fouten in de samenvattende opmeting of inventaris aan te geven in zijn offerte althans:

- indien dergelijke correcties expliciet zijn toegestaan in de opdrachtdocumenten.
- indien de gesignaleerde fout minstens 10% in meer of in min belooft ten opzichte van de voorziene hoeveelheden.

In de diverse standaardbestekken en modelbestekken van MOW worden correcties van de vermoedelijke hoeveelheden niet toegestaan. Indien de aanbestedende overheid dergelijke correctie toch zou toestaan, wordt aangeraden te bepalen dat een inschrijver de correcties niet in de samenvattende opmeting of inventaris zelf mag aanbrengen maar enkel in een afzonderlijke nota. Achterliggend idee hierbij is dat we ook een prijszetting moet krijgen voor de oorspronkelijke hoeveelheid, zodat we nog steeds over een correcte eenheidsprijs beschikken indien de verbetering niet wordt aanvaard.

Voor wat betreft de rangschikking, zullen de terecht bevonden vermeerderingen worden doorgevoerd naar alle offertes, maar zullen verminderingen enkel ten goede komen van de inschrijver die de vermindering heeft gesignaleerd. Voor de inschrijver die een vermindering heeft voorgesteld, wordt de totale prijs die overeenstemt met de verminderde hoeveelheid een forfaitaire prijs op voorwaarde en in de mate dat de aanbestedende overheid de correctie heeft aanvaard (cfr. het artikel 86 KB Plaatsing 2017). Indien de werkelijk uitgevoerde hoeveelheden tijdens de uitvoering sterk blijken af te wijken van de voorziene hoeveelheden, kan zowel de aanbestedende overheid als de opdrachtnemer een aanpassing van de eenheidsprijzen vragen. Conform artikel 81 KB² AUR 2017 kan dit wanneer de werkelijke hoeveelheden ofwel het drievoudige van de voorziene hoeveelheid hebben overtroffen, dan wel minder bedragen dan de helft van de voorziene hoeveelheid.

De prijsaanpassing moet worden gevraagd binnen de 30 dagen na het opstellen van de vorderingsstaat waarin wordt vastgesteld dat de uitgevoerde hoeveelheid het drievoudige of minder dan de helft van

²Artikel 81 KB AUR 2017 is enkel van toepassing op opdrachten voor werken. Indien bij opdrachten voor leveringen en diensten met VH-posten wordt gewerkt, en de werkelijk uitgevoerde hoeveelheden wijken sterk af van de initieel ingeschatte hoeveelheden, kan worden teruggevallen op de regeling rond de klachten en verzoeken (artikel 38/8 en volgende KB AUR 2017) om een herziening van de eenheidsprijzen te vragen.

de vermoedelijke hoeveelheden bereikt. De aanbestedende overheid kan aldus niet wachten tot de opmaak van de eindverrekening om een prijsaanpassing te vragen. Na verloop van de bovenvermelde termijn van 30 dagen, zullen de herziene prijzen enkel gelden voor de hoeveelheden die vanaf de datum van de kennisgeving werden uitgevoerd.³

3. Posten zonder forfaitaire prijszetting

Een post tegen terugbetaling vormt een uitzondering op het forfaitaire principe, aangezien de prijzen niet op voorhand in mededinging worden gesteld maar achteraf in onderling overleg tussen de aanbestedende overheid en de opdrachtnemer worden afgesproken.

Het gebruik van posten tegen terugbetaling moet steeds de uitzondering blijven. Enkel indien de toepassingsvoorwaarden, die hieronder in punt 3.1 worden besproken en restrictief moeten worden geïnterpreteerd, zijn vervuld mag de aanbestedende overheid dergelijke posten opnemen in de samenvattende opmeting of de inventaris.

Gegeven dat posten tegen terugbetaling zonder mededinging tot stand komen, dient voldoende aandacht te worden besteed aan de modaliteiten inzake de prijzencontrole die in punt 3.2 worden besproken.

3.1 Toepassingsmodaliteiten:

3.1.1 De voorbehouden som (VS):

Kleinere onvoorziene prestaties worden aangerekend via **een voorbehouden som (VS)**.

Op die manier sluit het gebruik van de voorbehouden som opnieuw aan bij zijn oorspronkelijke bedoeling. De voorbehouden som werd immers ingevoerd naar aanleiding van een aanbeveling van het Rekenhof in zijn 148ste boek (1991-92) waar het gebruik van een zogenaamde “som te besteden” of STB-post werd aangemoedigd voor kleine dringende werken.

Via de voorbehouden som wordt aldus een beperkt bedrag vastgelegd waarop bepaalde wijzigingen of meerprestaties kunnen worden aangerekend zonder daartoe een verrekening te moeten opmaken. Het gaat hier dan ook om een zeer soepele uitgavenprocedure die toelaat om verrekeringen en interesten wegens laattijdige betaling te vermijden.

Gegeven dat een voorbehouden som:

- (1) een soepele betaling van meeruitgaven toelaat, zonder de procedure te moeten volgen rond de opmaak, de goedkeuring en de vastlegging van een verrekening
- (2) in feite een toepassing vormt van een prijsbepaling op grond van terugbetaling, zoals voorzien in artikel 9, tweede lid van de wet overheidsopdrachten van 17 juni 2016, en aldus afwijkt van

³ Voor wat betreft de speling van de hoeveelheden, wordt verwezen naar de principes vervat in de dienstorder MOW/MIN/2017/03 van 21 november 2017.

de gebruikelijke forfaitaire prijszetting

moet het gebruik van dit procedé worden gekoppeld aan strikte voorwaarden. In concreto moeten volgende voorwaarden worden gerespecteerd:

- een voorbehouden som mag enkel worden aangewend voor kleine onvoorziene meerprestaties, die noodzakelijk zijn voor de realisatie van de opdracht. In het bestek dient zo duidelijk mogelijk te worden aangegeven welke (soort) prestaties via een voorbehouden som kunnen worden betaald. De inschrijvers dienen een zo gedetailleerd mogelijk beeld te krijgen van de omvang en de moeilijkheidsgraad van de geviseerde prestaties;
- het totaalbedrag aan voorbehouden sommen mag nooit meer bedragen dan 5% van de geraamde waarde (exclusief btw), behalve voor DVW waar het maximale bedrag werd opgetrokken van 5 naar 7,5%;

Het in de samenvattende opmeting of inventaris vermelde bedrag van de VS-posten mag niet worden overschreden, anders zou dit de gelijkheid van de inschrijvers in gevaar kunnen brengen. Bij uitputting van de desbetreffende posten moet elke bijkomende onvoorziene meerprestatie het voorwerp uitmaken van een verrekening of een nieuwe afzonderlijke opdracht. Geen enkele verrekening mag een nieuwe VS-post bevatten;

- ook voor raamovereenkomsten (met één of meerdere afnemers en een of meerdere opdrachtnemers) kan er in een voorbehouden som worden voorzien. Het bedrag van de voorbehouden som dat voorzien wordt in de raamovereenkomst strekt zich in dat geval evenwel uit over alle bestellingen die binnen deze raamovereenkomst worden geplaatst. Hieruit volgt dat de afnames van de voorbehouden som over alle bestellingen heen beperkt zijn tot het totale bedrag dat als VS-post voor de overkoepelende raamovereenkomst is voorzien (in principe beperkt tot 5% van de geraamde waarde van de raamovereenkomst). Alle uitgevoerde prestaties die over alle individuele bestellingen heen op de VS-post van de globale raamovereenkomst werden aangerekend worden aldus cumulatief opgeteld en eens dit totale bedrag het voorziene bedrag van de VS-post bereikt kan de VS-post voor andere lopende of nieuwe bestellingen niet langer worden toegepast. Bij een verlenging van de raamovereenkomst kan er opnieuw gebruik gemaakt worden van een VS-post. Net zoals de andere posten van de opmeting/inventaris wordt het bedrag van de VS-post bepaald pro rata van de duur van de verlenging.
- de bedragen die via een voorbehouden som worden betaald dienen, net zoals de verrekeningen, op prijstechnisch vlak gedetailleerd te worden verantwoord en gestaafd met de nodige verantwoordingsstukken zoals facturen van onderaannemers, CMK berekening, gedetailleerde manuren en dergelijke meer. Tevens dient er een raadpleging van de voorwaarden van meerder (bij voorkeur minimaal 3) onderaannemers of leveranciers gebeurd te zijn, waarbij er door de aanbestedende overheid voor de goedkoopste of meest voordelige offerte moet worden gekozen. De precieze modaliteiten inzake het onderzoek van de voorgestelde prijzen, zijn vermeld onder punt 3.2 van dit dienstorder;

- de omvang van de VS-posten wordt door de aanbestedende overheid bepaald. Elke inschrijver dient het voorziene bedrag voor deze posten ongewijzigd in zijn samenvattende opmeting of inventaris over te nemen. Het opgeven van een (eenheids)prijs, een korting, een verminderings- of vermeerderingspercentage is dan ook uitgesloten. Indien een inschrijver toch een aanpassing doorvoert, zal dit door de aanbestedende overheid worden gecorrigeerd en teruggebracht naar het in het bestek voorziene bedrag.

In de samenvattende opmeting of inventaris worden dergelijke posten aangegeven als “VS”.

3.1.2 De geraamde som (GS):

De prestaties die weliswaar voorzien zijn maar waarvan de omvang niet of niet volledig kan worden ingeschat, dienen te worden aangerekend via een post met het type post **geraamde som** (GS). In tegenstelling tot de voorbehouden som, ligt het onvoorzienbaar karakter bij een geraamde som niet in de prestaties op zich maar wel in de omvang of de precieze uitvoeringsmodaliteiten van deze prestaties.

Gegeven dat een geraamde som, net als een voorbehouden som, een uitzondering vormt op de forfaitaire prijsbepaling, zoals voorzien in artikel 9, tweede lid van de wet overheidsopdrachten van 17 juni 2016, dient ook het gebruik van de geraamde som aan strikte voorwaarden te worden gekoppeld.

Er moet een gegronde reden zijn om de prijszetting van de beschouwde prestaties aan een voorafgaande mededinging te onttrekken. Er moeten met andere woorden draagkrachtige motieven zijn die aantonen waarom de bewuste prestaties niet via één of meerdere posten met forfaitaire prijszetting in de opmeting of inventaris kunnen worden voorzien.

Zo is het gebruik van een geraamde som gekoppeld aan volgende voorwaarden:

- een geraamde som mag enkel worden gebruikt voor prestaties waarvan de omvang of de precieze uitvoeringsmodaliteiten bij de opmaak van het bestek niet of onvoldoende kunnen worden ingeschat. In het bestek moet niet alleen worden aangegeven welke prestaties via deze post zullen worden vergoed, maar ook de kostenbestanddelen die mogen worden aangerekend en de wijze waarop de kostprijzen worden berekend;

Zo kan het in uitzonderlijke gevallen gebeuren dat men bij de opmaak van het bestek van bv. een investeringsopdracht wel weet dat de opdrachtnemer bepaalde prestaties zal moeten verrichten maar waar de concrete invulling van de prestaties pas tijdens de uitvoering volledig duidelijk wordt.

⇒ Voorbeeld 1: een werk waarbij men weet dat er bodemmaterialen en/of afvalstoffen zullen moeten worden afgevoerd en verwerkt, maar men heeft vooraf geen volledig beeld van de kwaliteit en de hieruit volgende manier van verwerking. Een GS-post mag enkel worden voorzien en gebruikt in de situatie dat de toestand op het terrein onvoldoende gekend is of afwijkt van wat verwacht werd. Men moet in de eerste plaats trachten om de

aanwezigheid en kwaliteit van bodemmaterialen en afvalstoffen zo goed mogelijk vooraf te kennen en hiervoor een post met forfaitaire prijszetting (bij voorkeur een VH-post) in de opmeting/inventaris te voorzien en te benutten.

- ⇒ Voorbeeld 2: de bouw van een nieuwe brug waarvan de realisatie meerdere jaren in beslag zal nemen. Aan deze brug moet ook verlichting worden aangebracht, maar bij de opmaak van het bestek kan de afdeling Elektromechanica en Telematica (EMT), omwille van de snelle technologische ontwikkelingen in sector, nog niet precies bepalen welk type verlichtingstoestel nodig zal zijn.
- de omvang van de geraamde som dient in het bestek te worden bepaald en is niet beperkt tot 5% van de geraamde waarde van de opdracht. Blijkt de geraamde som tijdens de uitvoering van de opdracht ontoereikend, zal ofwel een verrekening moeten worden opgemaakt ofwel een nieuwe opdracht moeten worden geplaatst;
 - de aanbestedende overheid dient op de bedragen die via een geraamde som worden betaald een strikte controle uit te voeren. Zo dient er indien mogelijk een raadpleging van de voorwaarden van meerdere (bij voorkeur minimaal 3) onderaannemers of leveranciers gebeurd te zijn en waarbij er door de aanbestedende overheid voor de goedkoopste of meest voordelige offerte moet worden gekozen. Elke vraag tot betaling dient gedetailleerd te worden verantwoord en gestaafd met de nodige verantwoordingsstukken zoals facturen van onderaannemers, en dergelijke. Hierbij dient te worden nagegaan of de toepasselijke besteksbepalingen werden nageleefd. De precieze modaliteiten inzake het onderzoek van de voorgestelde prijzen, zijn vermeld onder punt 3.2 van dit dienstorder;
 - de omvang van de GS-posten wordt per definitie volledig door de aanbestedende overheid bepaald. Elke inschrijver dient het voorziene bedrag voor deze posten ongewijzigd in zijn opmeting of inventaris over te nemen. Het opgeven van een (eenheids)prijs, een korting, een verminderings- of vermeerderingspercentage is dan ook uitgesloten. Indien een inschrijver toch een aanpassing doorvoert, zal dit door de aanbestedende overheid worden gecorrigeerd en teruggebracht naar het in het bestek voorziene bedrag;
 - de aanbestedende overheden die vallen onder een entiteit van het ministerie dienen bij de beoordeling van de offertes op basis van prijs-kwaliteit abstractie te maken van de GS-posten aangezien hun aandeel in de offerteprijs de resultaten van de puntenberekening kan vertekenen. Voor de beoordeling van het prijs criterium dienen de GS-posten dus van de offerteprijzen worden afgetrokken.

In de samenvattende opmeting of inventaris wordt deze post aangegeven als "GS".

3.1.3 De aanpasbare som (AS):

Een aanpasbare som onderscheidt zich (1) van een voorbehouden som omdat de uitgaven die via een aanpasbare som worden betaald geen betrekking hebben op kleinere onvoorziene meerprestaties en (2) van een geraamde som omdat hier geen redenen zijn om de uitgave aan de mededinging te

onttrekken. In tegenstelling tot een VS en een GS zal bij een aanpasbare som de mededinging minstens ten dele spelen aangezien elke inschrijver op het door de aanbestedende overheid bepaalde prijsniveau een verminderings- of vermeerderingspercentage kan aangeven.

Bij onderhoudsopdrachten wordt het bestek traditioneel in twee gedeelten opgemaakt.

- Een eerste gedeelte neemt de vorm aan van een opdracht waarbij in de samenvattende opmeting of inventaris met vermoedelijke hoeveelheden (opdracht tegen prijslijst) wordt gewerkt.
- In een tweede gedeelte wordt gewerkt met posten tegen terugbetaling. Het gaat hier met name om:
 1. een post voor de inzet van minder courant materieel dat slechts occasioneel zal worden gebruikt. Voor deze post mag de aanbestedende overheid gebruik maken van een aanpasbare som. De aanpasbare som mag enkel worden aangewend voor de vergoeding van het eigen materieel van de opdrachtnemer.
 2. een post voor de verloning van het personeel bij onvoorziene werken waarvan de vergoeding niet kan worden opgevangen via een post uit het eerste gedeelte. Ook hier kan gebruik worden gemaakt van een aanpasbare som, met name indien niet precies kan worden ingeschat welk personeel men nodig zal hebben of indien er geen vermoedelijke hoeveelheden kunnen worden bepaald. De aanpasbare som mag enkel worden aangewend voor de vergoeding van het eigen personeel van de opdrachtnemer.
 3. één of meerdere posten voor kleine onvoorziene meerprestaties of voor prestaties waarvan de precieze uitvoeringsmodaliteiten niet zeker zijn. Gegeven dat de inschrijvers op dergelijke posten geen vermeerderings- of verminderingspercentage mogen bieden, kan hier geen sprake zijn van een aanpasbare som maar wel van een voorbehouden of geraamde som naargelang het geval. De bovenvermelde voorwaarden die aan het gebruik van een VS- of GS-post verbonden zijn, zijn hier onverkort van toepassing.

Voor de posten die onder punten 1 en 2 werden vermeld, wordt een bedrag door de aanbestedende overheid bepaald, en dit zonder een gedetailleerde uitsplitsing van de posten die via deze sommen zullen worden betaald. Dergelijke uitsplitsing in posten wordt bij de opmaak van het bestek onmogelijk geacht omdat het telkens gaat om een breed scala aan prestaties die wel degelijk denkbaar maar niet waarschijnlijk zijn en waarvan de concrete uitvoering afhankelijk is van onvoorzienbare omstandigheden.

Voor de posten die onder punten 1 en 2 werden vermeld, is echter nog wel een zekere invulling door de inschrijvers mogelijk. Zo zal de aanbestedende overheid voor deze posten een richttarief hanteren. Voor de inzet van het materieel gaat het om het CMK-tarief en voor de inzet van het personeel om de loonschalen uit de toepasselijke paritaire comités of de KVIV-tarieven. In beide gevallen krijgen de

inschrijvers de kans een procentuele vermeerdering- of vermindering voor te stellen⁴.

Gegeven dat via een aanpasbare som de vrije mededinging niet ten volle kan spelen, dient ook het gebruik van dergelijke bestekposten aan strikte voorwaarden te worden gekoppeld:

- een aanpasbare som mag enkel worden gebruikt bij onderhoudsopdrachten waar de inzet van bepaalde types materieel of personeel tot de mogelijkheden behoort maar geenszins zeker is. Bovendien mag de aanpasbare som enkel worden gebruikt voor de posten die onder de punten 1 en 2 werden vermeld;
- het gebruik van AS-posten moet tot een minimum worden beperkt. Zodra voor de inzet van materieel of personeel wel degelijk een hoeveelheid kan worden bepaald, wordt aangeraden dit onderdeel in een post met een vermoedelijke hoeveelheid en een eenheidsprijs te plaatsen;
- bij de vraag tot betaling van een AS-post dient een strikte prijscontrole te worden uitgevoerd. Zo dient elke vraag tot betaling gedetailleerd te worden verantwoord en gestaafd met de nodige verantwoordingsstukken zoals CMK-berekeningen, gedetailleerde manuren en dergelijke meer. Hierbij dient te worden nagegaan of de toepasselijke besteksbepalingen werden nageleefd.

De precieze modaliteiten inzake het onderzoek van de voorgestelde prijzen, zijn vermeld onder punt 3.2 van dit dienstorder.

3.2 Modaliteiten inzake de prijzencontrole:

3.2.1 Voorbehouden som:

Gegeven dat posten met een voorbehouden som toelaten om verrekeningen voor kleine onvoorziene meerprestaties te voorkomen, kunnen hier per analogie de regels van de omzendbrief MOW/2006/01 van 15 september 2006 (B.S. 6 oktober 2006) betreffende het berekenen van de uurkost van aannemersmaterieel volgens de kostenschaal CMK-2003, worden toegepast.

Voor leveringen van materialen die op de werf worden verwerkt, zal er een betaling gebeuren op basis van de voorgelegde facturen (exclusief btw) verhoogd met 17% algemene kosten en winst, tenzij uit de aanbestedingsprijzen blijkt dat de opdrachtnemer bij zijn offerte een lager percentage heeft gehanteerd.

Voor de prestaties uitgevoerd door derden zal er een betaling gebeuren op basis van de voorgelegde facturen (exclusief btw) verhoogd met 10% algemene kosten en winst, tenzij uit de aanbestedingsprijzen blijkt dat de opdrachtnemer bij zijn offerte een lager percentage heeft gehanteerd.

Voor de prestaties uitgevoerd door de opdrachtnemer, zal er een betaling gebeuren op basis van een

⁴ Merk op dat bij bepaalde loonschalen enkel een vermeerdering toelaatbaar zal zijn, met name wanneer de vooraf gedefinieerde schalen wettelijk bepaalde minima zijn.

prestatie staat verhoogd met 17% algemene kosten en winst, tenzij uit de aanbestedingsprijzen blijkt dat de opdrachtnemer bij zijn offerte een lager percentage heeft gehanteerd.

Als de VS-post wordt aangewend voor het vergoeden van de afgifte van bodemmaterialen en/of afvalstoffen gelden specifieke regels:

- voor de eigenlijke afgiftekosten bij het verwerkingsbedrijf (exclusief andere elementen zoals de milieuheffing of transport) wordt een verhoging van 10% voor algemene kosten en winst toegestaan, tenzij uit de aanbestedingsprijzen blijkt dat de opdrachtnemer bij zijn offerte een lager percentage heeft gehanteerd;
- voor de milieuheffing wordt geen verhoging voor algemene kosten en winst toegestaan;
- voor overige kostenelementen binnen deze post, zoals transport, wordt voor prestaties van derden een verhoging van 10% voor algemene kosten en winst toegestaan en voor eigen prestaties een verhoging van 17%, tenzij uit de aanbestedingsprijzen blijkt dat de opdrachtnemer bij de offerte lagere percentages heeft gehanteerd.

De verhoging met 10% of 17% mag, indien aan de toepasselijke voorwaarden is voldaan, worden verhoogd met de bijdrage voor het Onderzoekscentrum voor de Wegenbouw (de OCW-bijdrage).

3.2.2 Geraamde som:

Bij GS-posten moet bij de concrete uitvoering van deze posten een strikte prijzencontrole worden uitgevoerd. Indien beroep wordt gedaan op een onderaannemer of een leverancier dient de prijszetting van de opdrachtnemer indien mogelijk te steunen op een rondvraag bij meerdere (indien mogelijk minstens 3) potentiële leveranciers of onderaannemers waarbij moet worden gekozen voor de goedkoopste of de meest voordelige aanbieder.

Gegeven dat posten met een geraamde som doorgaans betrekking hebben op prestaties die door derden worden verricht, zal de betaling gebeuren op basis van de facturen (exclusief btw) verhoogd met 10% algemene kosten en winst, tenzij uit de aanbestedingsprijzen blijkt dat de opdrachtnemer bij zijn offerte een lager percentage heeft gehanteerd. Voor de prestaties die toch door de opdrachtnemer zelf worden uitgevoerd, zal er een betaling gebeuren op basis van een prestatie staat verhoogd met 17% algemene kosten en winst, tenzij uit de aanbestedingsprijzen blijkt dat de opdrachtnemer bij zijn offerte een lager percentage heeft gehanteerd.

Voor de GS-post voor afgifte van bodemmaterialen en/of afvalstoffen gelden specifieke regels:

- voor de eigenlijke afgiftekosten bij het verwerkingsbedrijf (exclusief andere elementen zoals de milieuheffing of transport) wordt een verhoging van 10% voor algemene kosten en winst toegestaan, tenzij uit de aanbestedingsprijzen blijkt dat de opdrachtnemer bij zijn offerte een lager percentage heeft gehanteerd;

- voor de milieuheffing wordt geen verhoging voor algemene kosten en winst toegestaan;
- voor overige kostenelementen binnen deze post, zoals transport, wordt voor prestaties van derden een verhoging van 10% voor algemene kosten en winst toegestaan en voor eigen prestaties een verhoging van 17%, tenzij uit de aanbestedingsprijzen blijkt dat de opdrachtnemer bij de offerte lagere percentages heeft gehanteerd.

3.2.3 Aanpasbare som:

Voor de onderhoudsopdrachten waar met een aanpasbare som wordt gewerkt, dient de volgende regeling te worden toegepast:

- Voor de post die betrekking heeft op de inzet van materieel, dient de inschrijver bij zijn offerte een lijst te voegen van het materieel waarover hij beschikt en waarbij onder meer de ouderdom van het materieel wordt aangegeven. Indien tijdens de uitvoering van de opdracht bepaald materieel wordt vervangen, dient de opdrachtnemer dit onverwijld te melden aan de aanbestedende overheid.
- Telkens een bepaald type materieel wordt ingezet, wordt het toepasselijke CMK-tarief (actueel CMK-2003 zoals van toepassing verklaard via de omzendbrief MOW/2006/01 van 15 september 2006) gehanteerd, vermeerderd of verminderd met het percentage dat de opdrachtnemer in zijn offerte heeft vermeld.
- Voor de post die betrekking heeft op de inzet van personeel, komen alleen de uurlonen van de ingezette arbeiders in aanmerking. De uurlonen van werfleiders en/of de ingenieurs komen enkel voor vergoeding in aanmerking voor zover de leidend ambtenaar bepaalde bijkomende prestaties heeft geëist.
- De gehanteerde tarieven zijn de tarieven zoals gehanteerd door het Paritair Comité voor het Bouwbedrijf waar met vier hoofdcategorieën (I-IV) wordt gewerkt. Wat betreft het uurloon van een werfleider wordt het loon van een arbeider uit categorie IV verhoogd met 40% dat van een ingenieur met 80%.
- De toepasselijke tarieven van het Paritair Comité voor het Bouwbedrijf worden desgevallend verhoogd met het percentage dat de opdrachtnemer in zijn offerte heeft vermeld waarmee onder meer de overheadkosten, zoals de administratie en de werfleiding, worden bekostigd.
- Voor nachtwerk (met name tussen 22h00 en 6h00) wordt een toeslag van 25% toegekend, voor werk op een zaterdag een toeslag van 50% en werk op een zondag een toeslag van 100%. Deze toeslagen zijn niet cumulatief. Dergelijke prestaties mogen enkel worden verricht na uitdrukkelijke toestemming door de leidend ambtenaar.
- Enkel de effectief verrichte prestaties op de werf of in het werkhuis komen voor vergoeding in aanmerking. Het komt aan de leidend ambtenaar toe te beslissen welke uren voor vergoeding in

aanmerking komen.

- De urenlonen zijn enkel vatbaar voor herziening conform de toepasselijke formule uit het bestek, indien de urenlonen worden herrekend tot op het moment van de opening van de offertes.

4. Inwerkingtreding

Deze dienstorder wijzigt en vervangt het dienstorder MOW/MIN/2022/03 van 22 december 2022 en treedt in werking op 01 november 2023.

Namens het Managementcomité van het Vlaams ministerie van Mobiliteit en Openbare Werken,
Brussel,

ir. Filip Boelaert,
secretaris-generaal